

kezdettől fogva ennek a nyelvnek a stílusában kell történnie. Anyanyelvünk stílusa mélyen belénk ivódik, és egész életünkben elkísér. A művészeteken keresztül megtanulhatunk új stílusokat. Nemcsak olyan átfogó stílusokat, mint barokk vagy romantikus; minden nagy művésznek saját stílusa van. Bach és Vivaldi mindketten barokk művészek, de teljesen egyéniek is. Egy *minőségileg új nyelv*, még radikálisabban új stílushoz vezethetne el.

Itt azonban fellép egy nehézség: hogyan kövessem a gyakorlásban kezdettől fogva az új nyelv stílusát, ha még csak most tanulom ezt a nyelvet? Ez hasonló ahhoz a kérdéshez: hogy találhatom meg életem helyes irányát, noha a célt még nem is ismerem? Egy jó természetjáró nyugodtan térhet ismeretlen utakra, ha tud tájékozódni. De honnan lehet ezt tudni? Létezik iránytű a belső utakon? Talán a következő idézet segít:

„Aki úgy akar belsejében összekapcsolódni az intelligens tartalommal, mint Mihály, annak egyszersmind meg kell felelnie annak a követelménynek is, hogy ne engedjen be ebbe a tartalomba semmilyen szubjektív önkényt, kívánságot vagy vágyakozást. Különben a logika a kozmosz kifejeződése helyett, *egyvalaki* önkényévé válik. Lényét szigorúan megtartani a világlény kifejezésének szolgálatában; mindent belül hagyni, ami saját lényén belül rezdül: ez az, amit Mihály a *saját* erényének tekint. Figyelme a kozmosz nagy összefüggései felé fordul – erről szól arkifejezése; az ember felé forduló akarata azt akarja tükrözni, amit a kozmoszban lát – erről tanúskodik tartása, mozdulata. Mihály mindenben *komoly*, mert a komolyság, ami egy lényben megnyilatkozik, a kozmosz tükre benne; és mosoly fejezi ki azt, ami lényéből a világba sugárzik.”⁴

A *komolyság* azt jelenti: teljes figyelemben, teljes odaadásban, teljes önzetlenségben. A *mosoly* pedig a másokkal való találkozás öröméből fakad, szintén teljes odaadottságban. Önzetlenség és derűs komolyság – ezek a legfontosabb stílusjegyei ennek az útnak. Belénk, mai felnőttekbe, belénk ivódott az önzőség (ez nem volt mindig így, a kisgyerekekben ma sincs így, ld. később is, különösen 2.6-ban). Amikor tanulni kezdem Mihály nyelvét, szükségszerűen egoista vagyok, mert nem tudok másképp. A teljes koncentrációban vagy odaadottságban azonban az önzetlen cselekvés derűs komolysága – ami hasonló ahhoz, ahogy a gyerek játszik – leváltja az önzőséget. Ez az irány Mihály útján. Nem ismerem se a célt, se az utat; teljesen új utakat kell járnom. De amíg törekszem arra, hogy legalábbis a gyakorlás idejére kizárjak minden „szubjektív önkényt, kívánságot vagy vágyakozást”, és ha elég őszinte vagyok ahhoz, hogy észrevegyem, és beismerjem magamnak, ha ez nem sikerül, akkor nem veszem el a helyes irányt. Ha hiányzik belőlem az őszinteség, akkor az a veszély fenyeget, hogy teljesen elvesztem a világosság, a világos gondolkodás képességét, és ezzel „a logika a kozmosz kifejeződése helyett, *egyvalaki* önkényévé válik”. Ez lenne a teljes sötétség, amiből többé nincs kiút. Akkor nincs többé igazság, csak személyes vélemények és érdekek: a háború, mindenki mindenki ellen. Persze már javában vívjuk ezt a háborút, de azért a logika még közös. És a hideg logika csak visszfénye annak a közös, meleg fénynek, amit Mihály közvetít és „kezel”⁵ – anélkül, hogy megtartaná önmagának. Azt a lényt, aki meg akarja tartani magának ezt a fényt, Steiner Ahrimánnak nevezi⁶:

„Ahriman olyan időpontban sajátította el az intellektualitást, amikor nem tudta bensőségessé tenni. Olyan erőként maradt meg benne, aminek semmi köze sincs szívhez és lélekhez. Az intellektualitás fagyosan hideg, lélektelen impulzusként árad Ahrimánból a világba. És azok az

⁴ Mint fent, 116. old.

⁵ Mint fent, 115. old.

⁶ Föltehetően ebből a névből ered a magyar *ármány* kifejezés.

emberek, akiket megragad ez az impulzus, olyan logikát fejlesztenek ki, ami kíméletlenül és szeretet nélkül szól, úgy tűnik önmagáért – valójában Ahriman szól benne. Ebben a logikában semmi sem mutatkozik, ami helyesen, szívből fakadóan összekapcsolódna lélekben azzal, amit az ember gondol, beszél, cselekszik.”⁷

Ez Ahriman stílusa. Jól ismerjük önmagunkban is – ha őszinték vagyunk. Ez is kozmikus erő, ami valamikor hasznunkra volt. Tőle tanultuk az önzést és a hazugságot, és ha nem tanultuk volna meg ezeket, sohase tudtunk volna kiválni a szellemi világba való beágyazódottságunkból, és sohase tudtunk volna a szabadság útjára lépni. De ha egyszer felismertük, nem szabad továbbhaladnunk ezen a „fagyosan hideg, lélektelen” úton. Meg kellene térnünk, oda kellene fordulnunk a „Krisztus-Mihály nyelv” felé. A megtérés lehetőségét a kereszténység helyezte az emberi lélekbe: „És az Ige testté lett és lakozék mi közöttünk (és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét), aki teljes vala kegyelemmel és igazsággal.” (János 1, 14⁸). A „lakozék mi közöttünk” kifejezést pontosabban úgy is lehetne fordítani, hogy „felütötte sátrát bennünk”, vagyis az Ige, a Logosz beköltözött az emberi lélekbe. Nem szorulunk többé külső vezetésre, magunktól tudunk elindulni. Mihály nem is vezet: vár ránk. Tele „kegyelemmel és igazsággal.”

A természettudományos gondolkodásmód világa néma, nem szól. Ha rálépek a szellemi gyakorlás útjára, az a sejtés és remény vezet, hogy a világ csak azért tűnik némának, mert *egyelőre* nem értem. Arra törekszem, hogy ne csak kívülről világítsam meg a világot intellektusom hideg fényével, hanem a bennem lévő meleg világossággal keressem a kapcsolatot a világ mögötti világossággal. Az ember belsejében megbújó napvilág a teremtés [teremtett világ] mögötti napvilág felé küldi sugarait. Egyszerre csak észreveszem, hogy az idegen, néma világ rám „mosolyog” – és ezzel elűzi, szeretetté alakítja át félelmeimet.

Halottnak és némának látszik a világ. De hiszen minden kimondott mondat is ilyen, amíg csak valaki meg nem érti és ezzel újra életre nem kelti. A „Krisztus-Mihály nyelv” megtanulása talán azt jelenti, hogy a halott világ mögött keressem azt az élő, meleg forrást, amelyik kimondta. A tudományos gondolkodásmód megismerése olyan, mint egy boncolás egy mesterségesen megvilágított pincében. Az új, napsütötte megismerési mód rábukkanhatna azokra az örökéletű lényekre, akik a világot kimondták, akiknek a *kifejeződései* számunkra halottnak tűnnek. A megismerés így beszélgetéssé válhatna. Sőt dallá, énekléssé, ahogy Hölderlin írja⁹.

Ahhoz, hogy a Föld polgárai lehessünk, meg kell tanulnunk egy földi nyelvet. Ahhoz, hogy a Menny polgárai lehessünk, meg kellene tanulnunk a „Krisztus-Mihály nyelvet”. Ahogy a nyelvtanulás levezet minket az Égből a Földre, és teremti, alakítja a földi világot (ld. később, 1.5) úgy emelhetne föl bennünket a „Krisztus-Mihály nyelv” egy új, mennyei világba, amit ebben a folyamatban teremt és alakít. A *János evangélium* „Isten fiainak” nevezi azokat, akik „Istentől születtek” (János 1, 12,13). Ahogy a földi újszülöttnak meg kell tanulnia a földi nyelvet, úgy tanulják „Isten fiai” az „Istentől” való születés folyamatában a mennyei nyelvet.

⁷ Mint fent, 115. old.

⁸ A bibliai idézeteket általában Károli Gáspár fordításában közöljük, a helyenkénti eltéréseket külön jelöljük.

⁹ „Tapasztaltunk sokat, \ hisz reggel óta Beszéd a lényünk, emberek, \ s hallunk egymásról, de csakhamar Dallá leszünk.“ Hölderlin: *Békeünnep*. Bernáth István fordítása. *Friedrich Hölderlin versei*; Európa Könyvkiadó; 1980.